

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФАРМАЦІЇ**

**«СОЦІАЛЬНА ФАРМАЦІЯ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ»**

МАТЕРІАЛИ

*IV міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції*

(Харків, 24-25 квітня 2018 року)

Харків
2018

УДК: 615.15:378.145/.147

Редакційна колегія: проф. Котвіцька А. А. (голова), доц. Кубарева І. В.,
доц. Суріков О. О., доц. Волкова А. В.,
доц. Черкашина А. В., ас. Сурікова І. О.

Посвідчення про реєстрацію № 754 від 7 грудня 2017 р.

Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи: матер. IV міжн. наук.-практ. інтернет-конференції, 24-25 квітня 2018 р. / ред. кол.: А. А. Котвіцька та ін. – Х.: НФаУ, 2018. – 256 с.

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи», в яких розглянуто питання: розвитку соціальної фармації, як наукового напрямку та навчальної дисципліни; взаємозв'язку дисциплін соціальна медицина та соціальна фармація; сферам взаємодії: людина – суспільство – ліки – фармацевтична допомога; соціально-ефективних механізмів забезпечення доступності фармацевтичної допомоги населенню (державна реєстрація, реімбурсація, ціноутворення); нормативно-правового регулювання обігу лікарських засобів та фармацевтичної діяльності; морально-етичних принципів фармацевтичної діяльності; соціальних аспектів управління підприємств фармацевтичної галузі, соціальних тенденції маркетингу у фармації та ін.

Матеріали подаються мовою оригіналу.

За достовірність матеріалів відповідальність несуть автори.

УДК: 615.15:378.145/.147

© А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, О. О. Суріков,
А. В. Волкова, А. В. Черкашина, І. О. Сурікова, 2018

© Національний фармацевтичний університет, 2018

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Огарь С.В., Пімінов О.Ф., Шульга Л.І., Лукієнко О.В.

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації

Національного фармацевтичного університету, м. Харків, Україна

farmtex-ipksf@nuph.edu.ua

Вступ. Вивчення історичного минулого суспільства та історичних коренів фармації як соціально важливого сектору охорони здоров'я залишається актуальним і сьогодні. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення подій і фактів, пов'язаних з розвитком вітчизняної фармацевтичної освіти як на рівні вищої університетської освіти, так і на професійно-практичному рівні.

Мета. Вивчення, узагальнення та аналіз тривалості термінів навчання у підготовці вітчизняних фармацевтичних кадрів до 1991 року.

Методи дослідження. В роботі використано методи інформаційного пошуку, порівняння, узагальнення та аналізу.

Основний матеріал дослідження. Перші згадки про фармацевтичну освіту, як процес і результат засвоєння людиною систематизованих знань, умінь і навичок, можна датувати початком 18 століття, коли аптеки на Лівобережній Україні утворювались та, здебільшого, керувались іноземцями. Саме в той час українці набули право працювати в таких аптеках та вчитися у закордонних фахівців. Курс фармацевтичного навчання тривав 5-6 років, після чого аптекарські учні складали іспити на звання «гезель» та відряджались до польових аптек на 2-3 роки. Потому вони мали право скласти іспити на звання провізора і могли самостійно працювати.

У 19 столітті при університетах були відкриті фармацевтичні відділи, а на медичних та ветеринарних факультетах почалося викладання курсів фармакології. Аптеки набирали учнів з осіб, які мали освіту не менше 6 класів класичної гімназії. Після трирічного навчання та іспитів вони отримували

звання аптекарських помічників. Далі, після трирічної практики в аптеці та продовження дворічного провізорського курсу при університеті і державних іспитів, особи що навчалися, здобували дипломи провізора. Згодом вони також мали право складати іспити і захищати дисертації на звання магістра фармації. Завідувати аптеками дозволялося тільки провізорам або магістрам.

Саме на початку 19 ст. на кафедрі лікарського речовинослів'я, фармації та лікарської словесності факультету медичних і лікарських наук Харківського Імператорського університету вперше в Україні розпочалася підготовка професійних фахівців для аптек і за 5 років перші випускники вже отримали дипломи магістрів фармації. Згодом було відкрито фармацевтичну лабораторію та розпочато підготовку фахівців аптечної справи і науковців, які займалися фундаментальними дослідженнями в галузі органічної хімії і фармакогнозії.

Після революції 1917 року підготовку фармацевтів при аптеках було скасовано і тільки у 1921 році були засновані фармацевтичні навчальні інститути з 4-річним курсом навчання (у Харкові й Одесі) та фармацевтичні технікуми з 3-річним навчанням (у Києві, Вінниці та Харкові); у 1923 році засновано хіміко-фармацевтичні факультети при Харківському та Одеському університетах; з 1930 року українські фармацевтичні навчальні заклади перейшли з системи наркомату освіти до наркомату охорони здоров'я, після чого інститути були переведені на п'ятирічний термін навчання.

У 1936 році в рамках реформи фармацевтичної освіти й підготовки провізорів у фармацевтичних інститутах знову був встановлений чотирирічний термін навчання, а в період Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.) фахівці вищої кваліфікації взагалі навчались всього 2,5 роки. З 1949 року було повернено 5-річний термін навчання, що дозволило започаткувати виробничу практику обсягом 7 навчальних тижнів.

З 1953 року започатковано вищу фармацевтичну освіту за заочною формою навчання для осіб, що мали середню фахову освіту та стаж роботи понад 5 років, а також були створені вечірні відділення у фармацевтичних вишах та факультетах. П'ятирічний термін навчання дозволив збільшити

кількість годин на вивчення медико-біологічних дисциплін, а також розширити програми з аналітичної хімії, фармацевтичної хімії, технології ліків і галенових препаратів, фармакогнозії, організації фармацевтичної справи, що було вперше передбачено навчальним планом 1955-1956 навчального року.

У 1965 році Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти СРСР був затверджений новий навчальний план із терміном навчання провізорів 4,5 років, у зв'язку з чим повністю були переглянуті програми та збільшено кількість годин на профільні дисципліни, що, в наступному, мало негативні наслідки у підготовці провізорів, вочевидь, через обмеженість терміну навчання.

Негативний 10-річний досвід та систематичні численні обговорення пропозицій викладачів вищих навчальних закладів фармацевтичного профілю дозволили у 1977 році відновити п'ятирічний термін навчання у фармацевтичних закладах вищої освіти: до нового навчального плану ввійшли такі нові дисципліни як патологія та фармакотерапія. Одночасно були розроблені програми зі спеціалізації (10 семестр навчання). Того ж 1977 року було вперше впроваджено програму післядипломного однорічного стажування молодих фахівців. Так, п'ятирічний термін додипломної підготовки за очною формою навчання виявився найефективнішим та залишався сталим у наступні роки.

Висновки. З моменту набуття Україною незалежності і дотепер в умовах нового механізму господарювання і ринкової економіки у сфері діяльності провізора постійно відбуваються трансформації, виникають додаткові, принципово нові, професійні вимоги до працівників фармацевтичного сектору, що, в свою чергу, зумовлює необхідність суттєвих змін у вищій школі. Такі перетворення у системі фармацевтичної освіти, зокрема, поява нових спеціальностей, освітньо-професійних програм та програм післядипломної підготовки фармацевтичних кадрів з певними термінами навчання, спрямовані на розширення обріїв вищої професійної освіти, як на додипломному, так і на післядипломному рівні, що є особливо актуальним в аспекті освоєння фармацевтичною освітою концепції «Освіта впродовж усього життя».